

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Паспартинская средняя общеобразовательная школа им. А.Г. Калкина»

Рассмотрено на заседании школьного методического объединения учителей начальных классов Протокол № 1 от 30.08. 2023 г. Руководитель ШМО В.И. Кадрanova	Согласовано: Заместитель директора по УВР Л.В. Уханова 30. 08. 2023 г.	Утверждено: Директор школы А.В. Байжигитов Приказ № 77 от 31. 08. 2023 г. Протокол № 1 педагогического совета
--	---	---

Рабочая программа
по учебному предмету **Литературалык кычырыш**
(Родная литература (на алтайском языке))
2 класс

Срок реализации программы: 2023-2024 учебный год

Составитель программы:
учитель начальных классов
Кендиенова С.А.

.Жартамал бичик

Программа баштамы класстардын федерал эл-тергеелик уреду стандартына ла Россиянын гражданинин когус –корумин тыныдып оскурери ле таскамал береринин Концепциязына тайанып тургузылган.

Баштамы класстарда литературалык кычырыштын тос амадулары:

- текстти чоком-жарт, кону кычырып, кычырганын когуске аларга уренери;
- эрмек-куучыннын бастыра будумдерин онон ару теренжидип, ол аайынча билгирлерин элбедип, башка-башка будумду тексттерле иштеерге уренери; бичиктерле јилбиркеп, кычыраын суурине таскамал алары; башка-башки бичиктерди јилбиркеп корорине ле ол бичиктердин ортозынан бойына керектузин талдап аларына уренери;
- кееркедим литература ажыра јакшы кылык-јанду кижиле болорына таскап, килемји, најылык, чындык ла кандый ланемени учына јетире эдип турарына тазыктылары; торол калыгынын туукизиле, чум-јандарыла, кеендигиле (искуство) јилбиреерге, анайда ок Россиянын ла оско до ороондордын калыктарынын јурумиле, кеендигиле јилбиркеерге тазыктылары;

Бичиктерде берилген произведениелерди кычырып тура, баштамы класстардын уренчиктери кееркедим чумдемелдердин тилине ајару салып уренет: кандый бир учуралды коргускенде, автор кандый состор ажыра кычыраачыны кородошко, суунчиге, килемјиге ле оскодо айалгага экелип турганын шиндеерине таскамал алат.

Литературалык кычырыш. 2 класс : учебник для общеобразовательных учреждений : / Н.Б.Тайборина, М.А.Барантаева, А.Б.Тадырова /– Министерство образования и науки РА,2016

Литературалык кычырыш ла программа 68 часка тургузылган, неделяда 2 час (34 неделя).

Амадузы ла задачалары

Баштамы школдын алдында турган тос **амадулар**:

-оогош класстардын уренчиктеринин граждан ла когус коруминин тозолгозин тозоп тыныдары;

-уренерге керекту ишти ле бойын бойы башкарып билеринин тозолгозин тозори;

- уренчиктерди когус-санаазын оскурери ле јакшы кылык-јанга таскадары.

Бу амадуларга једеринде «Литературалык кычырыш» деп предметтин учуры јаан.

Программада берилген материал кону кычырарга, кычырганын ондоорго ло коммуникатив билгирлер ле таскамал берер ууламјыларлу. Торол тили баштамы класстардын уренчиктерине бастыра уредунин тозолгози, укаа-санаазына, јайалтазына озум берер ле албатызыла, јурумле таныжар арга. Улу педагог К.Д.Ушинскийдин

айтканыла, бала оны эбире улустын көгүс байлыгыла ада-энезинин тили ажыра таныжат, эбире телекей дезе балага бойынын камаанын ойто ок ада-эненин тили ажыра јетирет.

Төрөл тилин баштамы школдо үредеринин амадулары:

- үренчиктерди тил билимнин төс ондомолдорыла таныштыраы ла шүүп сананарына үредип-таскадары;
- үренчиктердин коммуникатив билгирлерин: оос ло бичиир эрмек-куучынын јарандыраы, диалог, монологло тузаланарына таскадары;
- јастыра јок көнү кычырарга, кычырганын ондоорго билгирлер берери.

Программа «Литературалык кычырыш» деп предметтин аргаларыла «Филология» ууламјынын үредүлү төс задачаларын бүдүрерине ууландырылган. Төс **задачалар:**

- Россияда көп тилдер ле культуралар бой-бойларыла колбулу, ол ок өйдө кажы ла албатынын тили - ол онын ук албаты болгонынын төзөлгөзи деп ондомолло таныштыраы;
- коммуникатив билгирлерин јарандыраы;
- үренчиктердин ич-санаазын, јакшыны, јарашты сезерине, оны баалап билерине таскадары;
- јайаан јайалталарына озум берери.

Программада онойдо ок бир канча практический задачалар тургузылган үренчиктердин эрмек-куучынын, шүүп билерин, «санаазында көрөрин» (воображение) таскадары, тилдин эп-аргаларын эрмек- куучыннын амадузына, өдүп јаткан айалгазына келиштире талдап, тузаланып билери;

-эрмек-куучыннын культуразын тыныдары, чын бичиир, кычырар, диалогто туружар, јаан эмес оос монолог ло тексттер тургузып билерине таскадары;

-төрөл тилин баалап, оны чеберлеер, јарандырап ла тилин билерге јилбиркедер, бойынын эрмек-куучынын јарандырап күүн таскадары.

Текши үредүлү баштамы школдордын федерал эл-тергеелик үредү стандарты (ФГОС) билгирлер чындый болзын, јаны турулталарды билерине некейт. Ол некелтелерди бүдүрерге М.А.Барантаеванын бичиги «Таныктөс» болужат.

2. Личностный турулталар:

- бойынын Төрөли, онын түүкизи, алтай албаты учун оморкооры, баалаар ууламјыларын билери;
- литературный чүмдемелдердин эп – аргаларынын болужыла ар - бүткеннин, улустын, культуранын, кудайга бүдеринин бирлигине текши көрүмдү болуп чыдаары;

- эстетикалык күүнүн таскадары, журамал литературанын чүмдемелдерин угар ла эске үренер төзөгөзине тайанып, сезимдер таскадары;
- бойын тудунып билер, жакшы күүнзеер, улуска килеер, кожо санааркаар сезимин темиктирер;
- өскө улустын күүн – санаазын, түүкизин, культуразын тоорына үренери, башка укту улусла тен – тай жүрери;
- школдын жүрүминин, өмөлигинин ортодо иштеер темигүлөр алары;
- үредүгө ууламжылаары;
- блааш – тартышту учуралда эп таап билери, литературный чүмдемелдин геройынын керегин ле бойынын керегин тундеп билери;
- чүмдемел ишле жилбиркеери, су – кадык жүрүмгө ууламжы алары.

Метапредметный турулталар:

- үредүнүн амадузын тургузып, оны бодоор эп- арга бедиреерин билип алары;
- жайаан ла бедиреер кептү иштин эп- аргаларын табары;
- амадузына ла айалгазына келиштире үредү эдилгелерди пландап билери, артык эп- аргаларды темдектеери;
- үредү иштин једикпестерин табары;
- бичиктер керегинде темдек- символ эп – аргалар тузаланганы;
- коммуникативный ла познавательный амадуларды бодоорго тилдин артык эп- аргаларын тузаланганы;
- сөзликтерден, справочниктерден үредү јетирү табарында башка – башка эп – аргалар тузаланганы;
- речевой айдынышты чын тургусканы;
- тундештирү, анализ, синтез, такып көрөри, шылтак колбу деп эдилгелер эдип билери;
- коштой кижини угуп билери, диалог тургузары;
- кожо иштеер иште јөптөжип билери, бой – бойына темдек тургузары, бирлик амадулар тургузары;
- блааш – тартышты эки де јанынын јилбүлерин керекке алып бодоорго белени.

Предметный турулталар:

- литератураны телекейлик ле национальный культуранын кебери, жанжыгуларды корыыр эп- арга деп ондооры;
 - кычыларынын учуры кижинин бойынын өзүми деп ондооры. Төрөл, улус, айландыра ар - бүткен, культура, жакшы, жаман, нажылык, чындык керегинде ондомолдор билип алганы;
 - тилдин текши темигузин билери: тыныда үнле, үн чыгарбай алдында кычылары, кееркедим тексттин эн женил эп – аргаларын билери;
 - кычыларынын башка – башка бүдүмдерин тузаланары (учурлу, талдаш, бедиреш кептү); тексттин ылгамалында туружары, геройлордын кылык – жанын баалаары;
 - танынан бойы жилбиркеп турган литератураны талдап алары, ондоорго ло толо жетирү аларга справочниктер тузаланары;
 - тексттердин ылгамалын эдери: шылтагын, төс шүүлтезин табар, текстти бөлүктөргө бөлиир, бажалыктаар, тегин план тургузар, текстке жуук куучындаар;
 - башка – башка кептү тексттерле иштеп билер, билим, үредү ле журамал кептү чүмдемелдердин анылу башказын табар. Праактикалык кеминде бичиир тилин темиктирери (куучындаары – ондый ок текст тургузып бичиир, рассуждение – суракка бичип каруу берери, журамал – геройдын журамалын бичиир). Кычырганын чүмдемелге отзыв бичиир;
- 8) Кееркедим – жайаан келтейин темиктирери, чүмдемелге тайанып, журукка тайанып, бойы текст тургузарын билери.

2- чи класстын үренчиктеринин билгирлери

Үренчиктер билер учурлу:

- текстти бүткүл сөстөрлө 1 минутта 60 сөстөн тыныда чокым – жарт кычырып;
- жаан эмес тексттерди үн чыгарбай бойында 1 минутта 70 сөстөн кычырып;
- кычырган произведениени берилген план аайынча толо куучындап;
- эске үренер 8-10 чүмдемел (ол того кирер: үлгерлер, алкыш сөстөр, тооломоштор, модор сөстөр, сөөктор керегинде сөгүштер);
- чүмдемелде геройдын эткен керектери, кылык – жаны керегинде бойынын шүүлтезин айдып;
- башка – башка тексттерде төс геройлордын кылык – жанын түнейлештирип;
- программада эске үренерге белен үлгерлерди чокым – жарт үнле көргүзип эске айдып;
- танынан бичиктин эмезе чүмдемелдин адын, авторын билип ле айдып;
- сөзликтерле, ошон до өскө керектү бичиктерле тузаланып.

3. Содержание

Јүрүмнүн жолы – эн артык үредү (7ч)

К. Э. Тепуков «Билгирдин күни» (День знания), «Түш» (Сон), «Мен малчынын уулы» (Я сын табунщика).

М. В. Мундус-Эдоков «Ўренчиктерге» (Учащимся).

Б. У. Укачин «Учуш» (Полет).

А. Я. Ередеев «Пенал».

А. В. Тозыяков «Оок балдарга» (Маленьким детям).

Осень (Күс) (5ч)

А. О. Адаров «Күски салкын» (Осенний ветер).

С. К. Манитов «Күс» («Арана» деп повесттен алган үзүк) (Осень (отрывок из повести «Арана»)).

Э. К. Тоюшев «Куран ай» (Август).

И. Б. Шинжин «Уулынын ырызы» (Счастье сына).

Л. В. Кокышев «Күс» (Осень).

Ј. М. Кыдыев «Күски тымык» (Осенняя тишина).

Устное народное творчество (Калыктын оос чүмделгези) (11ч)

Алтай албатынын кожондоры (Алтайские народные песни).

Алкыш сөстөр (Благопожелания).

Кеп ле укаа сөстөр (Пословицы и поговорки)

Табышактар (Загадки).

Модор сөстөр (Скороговорки) «Тас, тас таракай..., Кайчы, кайчы калт этти!»

Автордын бичиген модорлоры (Авторские скороговорки).

К. Д. Кошев «Арал кара таралду...» (Лес с кедровками), «Арбын арба ...» (Большое количество зерна).

Чөрчөктөр (Сказки): «Керик бака» (Жадная лягушка), «Чай ла сымда» (Тетерев и глухарь), «Јалку карындаштар» (Ленивые братья), «Куу јарын» (Кость лопатки).

Соојын «Ийнек ле ан» (Миф «Корова и олень»).

Өскө калыктардын фольклорынан (Из фольклора других народов)

Осетин албатынын чөрчөги «Не баалу?» (Осетинская народная сказка «Что дороже?»).

Орус албатынын чөрчөги «Түлкү ле турна» (Русская народная сказка «Лиса и журавль»).

Татар албатынын чөрчөги «Јокту өбөгөн кастын эдин үлегени» (Татарская народная сказка «Как мужик гуся делил»).

Хакас албатынын чөрчөги «Айу ла көрүк» (Хакасская народная сказка «Медведь и бурундук»).

Якут албатынын чөрчөги «Чычкан ла булан» (Якутская народная сказка «Мышь и лось»).

Моя Алтай, мой народ, наша история (Алтайым, албатым, түүкибис) (9ч)

А. О. Адаров «Албатым» (Мой народ).

В. И. Соёнов «Алтай јерис» (Земля Алтая), «Түүкибис» (Наша история).

П. В. Кучияк «Јаңы Алтай» (Новый Алтай).

И. В. Шодоев «Школдо» (В школе).

В. П. Ойношев «Билип јүрели» (Будем знать), «Тодоштор» (О роде тодош).

А. Я. Ередеев «Кой јыл керегинде јетирү» (О годе овцы), «Алтай јылтоолош» (Алтайское летоисчисление), «Кара калаш» (Черный хлеб).

С. К. Манитов «Бу менин Алтайым» (Это мой Алтай).

Зима (Кыш) (4ч)

Б. К. Суркашев «Кыш тўжет» (Зима идет).

Ј. М. Кыдыев «Јылдык өбөгөннинг ус балдары» (Умелые дети года).

Э. М. Палкин «Тийин» (Белка).

К. Э. Тепуков «Соок-Таадакка самара» (Письмо Деду Морозу).

Б. Ч. Канарин «Учурал» (Случай).

Природа, животные и птицы моей родины (Төрөл јеримнинг ар-бүткени, аны-кужы) (9ч)

А. Я. Ередеев «Көктийек» (Синица), «Токпок јаак» (Вальдшнеп)

К. Э. Тепуков «Боро үкү» (Серый филин), «Күндүзек койонок» (Гостеприимный зайчик).

И. П. Кочеев «Кичинек биледе» (В маленькой семье), «Пыйма өдүктү куш» (Птица в валенках).

Ю. М. Кыдыев «Кара агаш ортозында» (В дремучем лесу).

И. К. Сабашкин «Куулар» (Лебеди), «Кучыйак ла карлагаштар» (Воробей и ласточки).

К. Ч. Төлөсов «Ирбис» (Снежный барс).

Албатынын куучыны «Тенеринин текези» (Предание «Бекас»).

Счастье в успешном труде (Ырыс эрчимдү иште) (7ч.)

А. О. Адаров «Ишмекчи кижии» (Рабочий человек).

С. С. Суразаков «Картаев Мызайдын ийттери» (Собаки Картаева Мызайя).

Ч. А. Чунижеков «Ырыс эрчимдү иште» (Счастье в успешном труде).

К. Э. Тепуков «Куштардын өштүзи ле најызы» (Враг и друг птиц).

А. Я. Ередеев «Малтага мак!» (Слава молотку), «Баштапкы болуш» (Первая помощь).

Т. Б. Шинжин «Кижии сүмелү» (Человек хитер).

Весна (Јас) (8ч)

П. Т. Самык «Јас келгени» (Приход весны).
К. Ч. Төлөсов «Јастын темдеги» (Приметы весны).
А. О. Адаров «Эне» (Мать).
Э. М. Палкин «Эне» (Мать).
И. Б. Шинжин «Ўредүчи ле менин энем» (Учительница и моя мама).
Ч. А. Чунижеков «Эне» (Мать).
Л. В. Кокышев «Балдардын мангырлап жүргени» (Как дети ходили за слизуном), «Таанның балазы» (Грачонок).
Ј. М. Кыдыев «Јаланда» (На поляне).
А. Я. Ередеев «Адарунын кожоңы» (Песня пчелы).
Ш. П. Шатинов «Јас» (Весна).

Из литературы других народов (Ўскө калыктардын литературазынан) (5ч)

А. С. Пушкин «Кыш» (Зима).
А. П. Гайдар «Уйат» (Совесть).
Л. Н. Толстой «Ёж ло койон» (Ёж и заяц).
Ш. Перро «Золушка».

Лето (Јай) (5ч)

Э. М. Палкин «Јай келди» (Наступило лето).
К. Д. Кошев «Најылык» (Дружба).
К. Э. Тепуков «Јай» (Лето).
А. Я. Ередеев «Чертишке» (Чертишке), «Аргымак» (Аргымак).

Литературалык кычырыш ла тематический план

Класс 2

Ўредүчи Кендиенова С.А.

План аайынча берилген частар

Бастыра 68 час; неделяда 2 час.

Ченелте иштер -

План Баштамы класстарга тургузылган «Алтай тилдин» программазы аайынча тургузылган

4. Календарно – тематический план

№ п/п	Наименование разделов и тем	Количес тво часов	Дата проведения урока	
			по плану	фактичес ки
Жүрүмнүн жолы- эн артык үредү (7 ч)				
1	К. Э. Тепуков. Билгирдин кўни.	1	01.09	
2	Бөлүкле таныжары. М. В. Мундус- Эдоков. Ўренчиктерге	1	05.09	
3	К. Э. Тепуков керегинде. К. Э. Тепуков. Тўш Чўмдемелдин тос геройы.	1	08.09	
4	К. Э. Тепуков. Мен малчынын уулы	1	12.09	
5	А. Я. Ередеев. Пенал. Чўмдемелдерге план тургузары	1	15.09	
6	А. В. Тозыяков. Оок балдарга	1	19.09	
7	Ўренип бичиир чўмдемел иш: «Jaаназам, кем болорым»	1	22.09	
Кўс (5 ч)				
8	Бөлүкле таныжары. А. Адаров. Кўски салкын. Эпитет	1	26.09	
9	С. Манитов. Кўс (« Арана» деп повестьтен алган ўзўк)	1	29.09	
10	Э. Тоюшев. Куран ай. Л.Кокышев. Кўс	1	03.10	
11	И. Б. Шинжин. Уулынын ырызы	1	10.10	
12	И. Б. Шинжин. Уулынын ырызы.План.	1	13.10	
Калыктын оос чўмделгеzi (11 ч)				
13	Бөлүкле таныштырары. Алтай албатынын Кожондоры. Алкыш сөстөр	1	17.10	
14	Укаа ла кеп сөстөр. Табышкактар	1	20.10	
15	Модор сөстөр. Тас, тас, таракай... Кайчы, кайчы калт этти! Поэттердин бичиген модорлоры. К.Кошев. « Арал кара таралду...», « Арбын арба...»	1	24.10	
16	Керик бака. Диалог	1	27.10	
17	Чай ла сымда. Јалку карындаштар	1	07.11	

18	Куу жарын. Түлкүүр сөстөр Соојын. Ийнек ле ан	1	10.11	
Өскө калыктардын фольклорынан (6 ч)				
19	Түлкү ле турна (орус калыктын чөрчөги)	1	14.11	
20	Айу ла көрүк (хакас чөрчөк)	1	17.11	
21	Чычкан ла булан (якут калыктын чөрчөги)	1	21.11	
22	Локту өбөгөн кастын эдин үлегени (татар калыктын чөрчөги)	1	24.11	
23	Не баалу? (осетин чөрчөк)	1	28.11	
Алтайым, албатыс, түүкибис (9 ч)				
24	Бөлүклө таныштырары. А. Адаров. Албатым	1	01.12	
25	В. И. Соёнов. Алтай жерис. Түүкибис	1	05.12	
26	С. С. Суразаков. П. В. Кучияктын жүрүминен. П. Кучияк. Жаны Алтай. <i>Түндейтирү</i>	1	08.12	
27	И.В.Шодоев Школдо («Баштапкы алтамыр» деп повесттен алган үзүк)	1	12.12	
28	Текстти бөлүктөргө бөлири, план тургузары И.В.Шодоевтин «Школдо» («Баштапкы алтамыр» деп повесттен алган үзүк) деп куучыннын төс геройы, онын сүр кебери	1	15.12	
29	В. П. Ойношев. Тодоштор	1	19.12	
30	А. Я. Ередеев Кой жыл керегинде жетирү. Алтай жылтоолош	1	22.12	
31	А. Я. Ередеев Кара калаш	1	26.12	
32	Үренип бичиир чүмдемел иш: «Алыс та болзо, жерим бар, Ас та болзо, албатым бар»	1	29.12	
Кыш (4 ч)				
33	Бөлүклө таныжары. Б. Суркашев. Кыш түжет	1	09.01	
34	Ж.М. Кыдыев. Жылдык өбөгөннин ус балдары (чөрчөк) Планды эки эп аргала тургузары	1	12.01	
35	Э.М. Палкин. Тийин. К.Э. Тепуков. Соок-Таадакка Самара. <i>Чүмдемелдердин темазы</i>	1	16.01	

36	Б. Канарин. Учурал	1	19.01	
Төрөл жеримнин ар-бүткени, ан-кужы (9 ч)				
37	А.Я.Ередеев Көктийек	1	23.01	
38	К.Э.Тепуков. Боро үкү	1	26.01.	
39	А.Я.Ередеев. Токпок жаак	1	30.01	
40	И.П.Кочеев. Кичинек биледе.(«Шулмузак» деп куучыннан алган үзүктөр)	1	02.02 06.02	
41	И.П.Кочеев. Пыйма өдүктү куш	1	09.02	
42	И.П.Кочеев. Пыйма өдүктү куш	1	13.02	
43	Ж.М.Кыдыев. Кара агаш ортозында.	1	16.02	
44	К.Ч.Төлөсөв. Ирбис	1	20.02	
45	Тенеринин текези (албатынын куучынынан)	1	27.02	
Ырыс эрчимду иште (7 ч)				
46	Бөлүккө таныжары. А.О.Адаров. Ишмекчи кизи	1	01.03	
47	С.С.Суразаков. Картаев Мызайдын ийттери	1	05.03	
48	Ч.А.Чунижеков. Ырыс эрчимдү иште	1	12.03	
49	К.Э.Тепуков. Куштардын өштүзи ле наязы	1	15.03	
50	А.Я. Ередеев. Малтага мак! А.Я. Ередеев. Баштапкы болуш	1	19.03	
51	Т.Б.Шинжин. Кизи сүмелү	1	22.03	
52	Проект: «Төрөл журтымнын жарлу улузы»	1	05.04	
Жас (8 ч)				
53	Бөлүккө таныжары. П.Т.Самык. Жас келгени	1	09.04	
54	К.Ч. Төлөсөв. Жастын темдеги	1	12.04	
55	А.О.Адаров. Эне. Э.Палкин. Эне. Уйгаштыру	1	16.04	
56	И.Б.Шинжин. Үредүчи ле менин энем	1	19.04	
57	Ч.А.Чунижеков. Эне	1	23.04	
58	Л.В.Кокышев. Балдардын манырлап жүргени	1	26.04	

59	Ю.М. Кыдыев. Жаланда. Л.В.Кокышев. Тааннын балазы	1	30.04	
60	А.Я.Ередеев. Адарунын кожоны. Ш.П.Шатинов.Жас	1	03.05	
Өскө калыктардын литературазынан (5 ч)				
61	А.С.Пушкин.Кыш	1	07.05	
62	А.П.Гайдар. Уйат	1	10.05	
63	Л.Н.Толстой. Ёж ло койон. Басня- литературалык жанр	1	14.05	
64	Ш.Перро. Золушка	1	17.05	
65	Ш.Перро. Золушка	1	21.05	
Жай (5 ч)				
66	Бөлүккө таныжары. Э.М.Палкин. Жай келди	1	24.05	
67	К.Д.Кошев. Нагылык. К.Э.Тепуков. 1ай.		25.05	
68	Сочинение «Сакылталу жай келди!»	1	Резерв	